

THE ENGINE ROOM

Nkowaonwe ogbaraohuu na naijiria: ebe
mgbadoukwu nlebaanya

<https://www.digitalid.theengineroom.org>

Ederede a gbadoro ụkwụ na nchọcha nke ndi Engine Room chikowara, site na nkwado Omidyar Network, Open Society Foundations na Yoti Foundation site na Oktoba 2018 to Dizemba 2019.

Ọnye nchọcha: Precious Ogbuji

Ọnye hazırị nchọcha: Sophia Switherne

Odee: Sara Baker, The Engine Room

Nhazigharị na Ndezi: Zara Rahman, SivuSiwisa and Laura Guzman, The Engine Room

Ntugharị: Global Voices

Nhazı: Salam Shokor

Ndina dị n'ederede a nwetara ike site n'otu Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 nke ike mba uwa. Iji hu ihe edere n'ike a, gaa na :<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Mmalite

N'afø 2019 ka ndi 'Engine Room' na ndi nchöcha si Naijiria lebara anya n'ihe gbasara usoro nkowaonwe ogbaraohü na mpaghara ise. Mbunuuche nchöcha a bu iji ghötamie n'ezie mmetüta usoro nkowaonwe ogbaraohuu nwere n'ebe ndi bi ma na-arü ɔru n'ime obodo no.

Nchöcha anyi na Naijiria gbadoro ukkanu n'okpurukpu ajujuonu isii nke a jüru ndi si n'Abuja eweta ozi nakwa intanet, tinekwara ajujuonu na mkparitauka anyi na ndi ötù nlekwasanya si n'agburu di icheiche: nke gunyere ndiödachi chupuru n'ülö ha, ndiolusi, ndi bi n'obodo emepehi emepe na obodo mepere emepe, nakwuazj ötù di icheiche na-ebu agha maka ɔdimma ndi mmadu. Achikowara mmalite nchöcha a site n'önwa Febrüwarj rue n'Eprel nke afø 2019. Ihe niile ekwuputara ebe a sitere n'ajujuonu agbara ndi na-eweta ozi nakwa mkparitauka otu nlekwasanya di icheiche enwetara k'ejere oru nchöcha n'oge a. E nwere ike inwete ozi ndi ɔzo gbasara usoro nchöcha a n'akükö mbaüwa.¹

Mbunuuche oru nchöcha a bu iji ghota ahümiihe ndi mmadu di icheiche, o bughij iji gosiputa ndi bi n'obodo e jiri mee nchöcha. Anyi agaghij ejì ahümiihe otu onye si na o bu ka ɔnödu si di, n'agbanyeghi na oge үfödu ndi niile a gbara ajujuonu na-enwe ahümiihe ndi ɔzo nwere n'ötü ihe, mana ahümiihe ɔbula na-eme ka anyi mata etu akurungwa ogbaraohü na ihe ndi ɔzo so ya si emetüta ndi mmadu di icheiche.

Usoro Nkowaonwe Ogbaraohü

Ko ɔdi ügbu a, o pekata mpe ülö ɔru góomenti etiti di iri na atö na imiriki ülö ɔru góomenti steeti na-arü ɔru nkowaonwe ogbaraohü na Naijiria. Ülö ɔru ɔbula na-anata otu үdi ozi nkowaonwe n'aka ndi mmadu, nke na-ebute aruchaa arugharja n'etiti ndi ötù ɔru góomenti ma mee ka góomenti na-emefu óké ego. N'agbanyeghi na góomenti Naijiria nwere ebumnobi imako ülö ɔru ndi a niile kemgbe afø 2014, agamniihu ya na-akpu akpu. Mmeputa kaadı mbü ya, nke a na-akpokari 'eID', mebir ihi nrükö ɔru ya na MastaKaadi, bu nke ndi mmadu katörö na o bu ịchü nta ego nke na-egosi njama nwaafo obodo.² N'Oktoba 2019, naanı ndi Naijiria di pecenti iri na itoolu bu ndi denyerela aha ha maka kaadı nkowaonwe ogbaraohü emeputara ka o nochie anya 'usoro kaadı nkowaonwe silqid.³

¹Lee Injin Ruum. (2020). Nghotami ahümiihe ndi mmadu ka o siri metüta Kaadı Nkowaonwe dijitalu: Mkpesa metütarat ɔtutu mba.

²See, for example, Branding Nigeria: MasterCard-backed I.D. is also a debit card and a passport, by Alex Court (2014, September 25), CNN. Available at:

<http://edition.cnn.com/2014/09/25/business/branding-nigeria-mastercard-backed-i-d-/index.html>. And Nigeria's Orwellian biometric ID is brought to you by MasterCard, by Siobhan O'Grady (2014, September 3), Foreign Policy. Available at:

<https://foreignpolicy.com/2014/09/03/nigerias-orwellian-biometric-id-is-brought-to-you-by-mastercard/>

³Sanni, K. (2019, October 20). National ID card is free, but only 19% Nigerians are registered. Premium Times. <https://allafrica.com/stories/201910210021.html>

Iji nweta otutu mmadu, ulo oru commission ala anyi na-ahu maka nlekota ihe banyere nkowaonwe ala anyi, 'National ID Management Commission (NIMC)'site na ndonyereukwu uloak mbaawa n'imeputa ngwaorun ga-enye aka mee ka kaadi nkowaonwe rue onye obula aka site n'inabata enyemaka ndjorun goomenti na ndjorun keonwe dika ndi ha na 'NIMC' na-arukorun ndebanyeaha. Onye oru uloaku mbaawa esij n'onu ya nweta ozi kwuru:

Ihe nke a putara bu na I gaa idebanye SIM kaadi gi ma o buru na I nwebughi kaadi nkowaonwe, n'otu usoro ndeba aha ahu, a gaedenye aha gi maka kaadi nkowaonwe. Etu ahu ka o dikwa n'uloaku. Iji maa atu, n'ihe gbasara mmekorita mmadu na ibe ya, obuladi n'ahuike.

Ebumnoobi ndi goomenti Naijiria bu iji kaadi 'NIMC' wee mee otutu ihe, nke gunyere "nchekwa mmekorita intaneti, ihe gbasara ego, ikwu ugwo site n'uzo ogbaraoju, ego ezumiikenka, oru niile metutara oruugbo, nlekota ahuike, agumaakwukwo, nkuzi akaorun na inye oru, mbagide iwu, mgbawne ihe gbasara ala, nhoputa ndi ochichji na igu ndi mmadu onu".⁴ Ma ndi okenye ma umuaka ga-enweta kaadi nkowaonwe. N'ebi ndebanyeaha, ndi oru na-anata ndi mmadu usa gbasara onwe ha, foto ha na mbinye mkpisjaka iri tupu e nye ndi gbara afi iri na isii wee gbagobe ihe akporo "microprocessor chip-based general multi-purpose identity card"⁵ ya na akara nkowaonwe Naijiria (national identification number (NIN)).

Ahumihe Ndị Mmadu

Ajujuonu na otu nlekwasanya ndi ahu e mere na Naijiria n'onwa Februwarị rue Eprel 2019 mere ka a mata ahumihe ndi mmadu jiri ngwaorun ndi ahu akowara nwegasiri. Ebe o buna e meela ntakirij nchocha n'ahumihe ndi mmadu ji nkowaonwe ogbaraoju a ruo oru, nchocha nkowada a bara uru maka iji ghota ahumihe ufodu mmadu n'ezie. Ufodu ahumihe ndi a nwere ike igosi adimiiche n'ihe a gwara ohaneze ma dikwa mkpa ighota na mmadu niile bi na Naijiria enweghi otu udji ahumihe. Mbunuuche anyi gbasara ihe omummu a bu ka o buru okwu akpunaonu mgbe a na-eme mkparitauka ozurumbaonu maka uzor a ga-esi gbochie nsogbu di na nkowaonwe ogbaraoju.

Ndị Ohaobodo Amataghị Maka Ya Nke Oma:

Ndị mmadu a gbara ajuju na Naijiria kwuru na ha amakebeghi oru nkowaonwe ogbaraoju na aru, ya mere e ji nata otutu njede nakwa etu e si echekwa ya. Nchocha anyi a gosiri na ndebaaha maka NIMC nke kaadi nkowaonwe nkowaonwe abaghi uba n'ihi na otutu mmadu amaghị uru kaadi ahu bara. Otutu oge, ndi debara aha ha mere nke a n'ihi na ha enweghi ike inweta ihe ufodu n'ihi enweghi NIN maobu n'ihi na ha huru ndi kwu n'ahiri, n'ebi ndi ugwoorun ha pere mpe no okachasi ebe ndi odachi chupuru n'ulo, nwere olileanya inweta ihe nrite dika nri maobu itiakanobi.

⁴ National ID Management Commission. (2017 June). A strategic roadmap for developing digital identification in Nigeria.
https://www.nimc.gov.ng/docs/reports/strategicRoadmapDigitalID_Nigeria_May2018.pdf

⁵ The World Bank. (2016). ID4D - Country diagnostic: Nigeria.
<http://documents.worldbank.org/curated/en/13654148966581589/pdf/113567-REPL-Nigeria-ID4D-Diagnostics-Web.pdf>

N'iganihi, ụfodụ ndịozaaịjụṇụ kwuru na ndị gọomenti chọro ka ndị mmadụ debaa aha ha natafughi oge ma na-eyi ha egwu na ha ga-ejide akwukwo dị ha oke mkpa iji hụ na ha debara aha ha. Otu ọzaajịjụṇụ kwuru na "E yiri anyị egwu na ọ bụrụ n' anyị enweghi kaadị nkowaonwe, na anyị agaghị enwe ike imegharị paspoṭụ mbaụwa anyị, ya mere anyị ji gaa debaa aha". Ha gwara anyị na ọ bụ iyi egwu a mere ọtụtụ ndị Naijiria jiri gaa n'ihi iji mezue usoro ndeba aha ha.

Achochaghị Ntụta Alo Ndi Ọhaobodo

Atumatụ mmepụta na itinye nkowaonwe ọgbaraoḥụ nke ụloakụ mbaụwa na gọomenti Naijiria n'orụ kowara mkpa ọ dí ime ka ndị ọhaobodo sonye, tinyere iwebata atumatụ ndị ọnụ na-erụ n'okwu ọkachasị ndị gọomenti steeti, "ha na ndị ọhaobodo idị na-enwe mkparịtaụka oge niile" tinyere "inwe mkparịtụka n'etiti ha na ndị enweghi nchekwa".⁶ Ebe ụfodụ ndị a gbara ajujuṇụ kwuru na ha nṣụ maka kaadị nkowaonwe ọhụ ahụ n'ihe onyonyoo nakwa redio, ọtụtụ ndịozaaịjụṇụ na otu nlekwasanya gosiri na ha amaghị ihe ọbụla banyere ntütaalo ndị ọhaobodo.

Otù n'ime otù nlekwasanya ndị nwere ọlusi anụla maka nzuko ụloakụ mbaụwa (ndị ụloakụ mbaụwa kwetara na ha na ndịolusị kpara) mana ha amaghị onye ọbụla bijara yabu nzuko . Onyendu otu a kwuru, "o bụrụ na a nṣụ olu anyị ma ọ bụ n' anyị sonyere ha na nzuko, o nwere ike ndịna nakwa usoro mmepụta ya a gaghi eri mperi. Onweghi ihe gosiri na o bu nke anyị". O bụrụ na e nweghi nnabata, ndị mmadụ agaghị ahụ ihe mere ha ga-eji debaa aha, ọbụladị ndị debara aha anaghị ahụ uru kaadị nkowaonwe ahụ bara.

E nweghi mmụọ na "o bụ nke anyị" bụ nnukwu nsogbu ụlooru gọomenti bu n'obi idebanye aha o peka mpe nde narị mmadụ abụo . N'ezie, ndị mmadụ karịrị puku narị asaa debarala aha ha ewerebeghi kaadị ha.⁷ Ahumiihe a gosiri mkpa ọ dí ime ka ndị ọhaobodo mata banyere ntüziaka e nwegasịrị. Ndị mmadụ ka nwekwara ike inweta nzaghachi ma ha hụ na e lebaghi mkpa ha anya n'uju, mana obi ga-aka sie ha ike n'usoro a ma ha hụ na ndị omeiwu kpọtụṇụ ndị obodo niile, ha ga-enwe okwukwe na a ga-anụ mkpesa ha .

Nhịahụ Dị Na Ndebaaha Na Iji Ya Mee Ihe:

Nhịahụ e nwere na Naijiria kara metụta ndị na-eri obere ụgwọṇwa, ndị bi n'ime obodo na ndịolusị. Ndị niile anyị jụrụ ajuju kwuru na usoro ndebaaha ahụ toro nnukwu ogologo. Ebe ndị ọgaranya nwere ike ikwu ndị orụ ndebaaha ụgwọ ka ha bijakwute ha maqbụ kwụo ụgwọ, díka ndịozaaịjụṇụ siri kwuo "magħħa ahħiżi" n'agbanyegħi na e kwesighi ċinabata akaazu ndị a, ndị na

⁶ The World Bank. (2018). *Project information document/integrated safeguards data sheet (PID/ISDS)—Nigeria digital identification for development project* (p. 9).

<http://documents.worldbank.org/curated/en/501321536599368311/pdf/Concept-Project-Information-Document-Integrated-Safeguards-Data-Sheet-Nigeria-Digital-Identification-for-Development-Project-P167183.pdf>

⁷ Sanni, K. (2019, October 20). National ID card is free, but only 19% Nigerians are registered. *Premium Times*. <https://allafrica.com/stories/201910210021.html>

enweghi ego na-akwụ n'ahịrị ebe a na-edeba aha ọtụtụ awa rue ọtụtụ ụbōchị. Ótù n'ime ndị ọzaajujuṇu kowara usoro ndebaaha díka ihe tara nnukwu akpụ. O toro ogologo tinyekwara na ndị mmadụ na-ejupụta ebe ndebaaha. Ndị mmadụ na-akwụ n'ahịrị ọtụtụ ụbōchị.

Ikwụ n'ahịrị ogologo ụbōchị n'ebe ndebaaha na aka esiri ndị si ebe díanya bịa ideba aha ike. Ime njem na-ewe ego tinyere na e nwere ike agaghị aga oru. Ozokwa, usoro ndebaaha a na-egbochi nsonye ndị bi n'ime obodo ndị okpukperechi ha na iwu ha gbochiri umunwaanyị ime ihe ụfodụ. N'agbanyeghị na ego gọomenti weputara ga-ezu imere onye ọbụla ma nyekwa aka n'ikesa ya, nchocha anyị gosiri na kaadị nkowaonwe a erubeghi ọtụtụ ndị bi n'ime obodo aka.

Ọtụtụ ebe ndebaaha bụ ebe ndịolusi agaghị aganwu. Ótù onyeisị kwuru na e nyere ya akwükwo fom ndebaaha ka ọ dee mana ọ rịorị ótù onye n'ime ndị na-eche maka ideba aha ka o deere ya. Ótù nwaanyị ọlusi koro otu o siri kwugide n'ahịrị ebe ọ gara iweta kaadị ya na enweghi ebe ọ gananị ala. Ka ọ karịrị ihe díka ótù awa, ụkwụ malitere gbuwe ya mgbu nke mere ka ọ rịo enyemaaka, ma o nweghi onye zara ya n'ihi mkpotụ ndị mmadụ na-eme n'imeulọ ahụ. Nke a mere ka o tie mkpu iji mee ka ndị ndebaaha gee ya ntị. Onye ozọ n'ime ótù nlekwasanya na ndị ọlusi kwuru na o nwekwara ótù ụdị ahumiihe ahụ: “[Ochengwuro]” ndị ngwurị na-eji oche ígwè aga ga-agwa gi ‘malite na mbata k’ anyị na-esi alaghachi azu n'ihi ọtụtụ mmadụ’, Onye nti chiri ga-agwa gi na ụfodụ n'ime ndị ndebaaha na-emeso ha omume dí ańaa; ha anaghị enwe ndidi ka ha ghota”. Onye a gara n'ihi kowaa etu ọ ga-esi rụọ ya ma ọ bürü na ọ dí ya n'aka:

Anyị bụ ogbenye ọnụntụ, ya mere m gaghị achọ ka ndị mmadụ bịa ugboro ise n'ihi na ha chorị ideba aha. M ga-agba mbọ hụ na mgbe ọbụla m hụrụ onye ọlusi, a ga-ebu ụzo hụ maka ha n'ihi na amaghị m ebe ha siri weta ego ha jiri kwụ uwog ụgbọala ha jiri bịa... M ga-agba mbọ hụ na mgbe ọbụla a hụrụ onyeolusi ebe ndebaaha, a ga-akpobata ma deba aha ya ka ọ ghara ịdi na-etufu ego ịbjia ebe ndebaaha kwa ụbōchị.

Ozokwa, e nweere mgbagwoju anya n'ímata ihe bụ ọlusi. Akwükwo ndebaaha na-ajụ ndị mmadụ ma ha e nwere ọlusi mana ha anaghị enye ohere ebe a ga-ekwu ụdị ọlusi ọ bụ. Kaadị ahụ akowaghị ihe ọbụla maka ọlusi, nke mere na ndịolusi anyị gbara ajujuṇu chebere echiche maka nghotahie ndị a. Iji maa atụ, onye nti chiri kowara na kaadị ahụ a naghị akowara ndị mmadụ maka ọlusi a. A gaara ịkpuru ya ebe ndịagha na-enyochha ndị na-eme njem, n'ihi na ndịagha chere na ọ bu ótù n'ime ndị Boko Haram n'ihi na o nweghi ike ịza ha ajuju ha jụrụ ya. Kaadị ya, nke akowaghị maka ọlusi ya, abaghịrị ya uru n'ebe a. Naanị ihe zorị ya bụ na otù onye matara ya pütara ozugbo. Odoghị anya ihe mere e ji anara ndịolusi ozi banyere ọnọdụ ha mana etu e si ejị ya eme ihe ma ogosiputaghi na kaadị ahụ maobukwanụ anaghị apụta ma a pinye ya n'ígwè.

N'ikpeazụ, anyị gbara ọtụtụ ndị na-enwetebeghi kaadị nkowaonwe ka ọtụtụ ọnwa na afọ gasịri ajujuṇu. Ótù nwaanyị onye ndị Boko Haram chupuru n'ulọ ya debara aha n'afọ 2016 nwere naanị mpempe akwükwo gosiri nke a; ọ kà na-eche kaadị nkowaonwe ya. Onye ozọ a manyere igbarụ n'ulọ ya gwara anyị na mgbe ọbụla ọ gara iweta kaadị ya na ọ bughị na komputa anaghị arụ oru nke ọma, ọ bürü na ọ nyürü anyụ. Ka e mesịri, SIM kaadị ya funahuru ya, nke ga-eme na gọomenti agaghị enwe ike ime ka ọ mata ma kaadị ya pütä.

Mgbe o gasirị otutu ọnwa anyị jiri mechaa nchocha anyị, NIMC kwuru na Twita n'onwa Oktoba n'afo 2019 na onye ọbụla ga-akwụ puku najra ato maka mmegharị kaadị nkowaonwe ọgbaraohụ.⁸ Onodụ dị etu a butere iwe na obi ịda mba, ọkachasị n'ebe ndị cherela otutu afo n'enwetaghị kaadị nkowaonwe ha no.⁹ Nchocha anyị na-egosi otutu ụzọ ndebaaha a siri gụpụ ụfodụ mmadụ, ma ikwu ụgwọ a e webatara ga-emekwu ka ihe kawanye njọ ma mee ka ahaghị nhatanha e nweburu bawanyekwo.

E nweghi Nkwenye N'ihi Amaghị

Ndị anyị gbara ajụjuonu na Naijiria sịrị na o nweghi mgbe e kwutere na ntị ha maka ikwenye na usoro a. E chere na naanị ịbjia ebe ndebaaha gosiri na e kwerela. N'ezie, echiche ndị mmadụ na ọbịbjia ebe ndebaaha aburụla nkwenye mere ka o peka mpe ótù ọzaajujuonu sị na nkowa omenchocha nyere maka nkwenye n'ihi ọmụma dika "ichọ nkwenye pürü iche" – ndị a gbara ajụjuonu hụru 'nkwenye n'ihi ọmụma' dika ihe pürü iche ma na-atokwa ọchị n'ihi na a naghi anatakarị ikikere ndị mmadụ. Etu a ka ọ dị ebe niile nke na e lebazighị ya anya ọzo.

Nchoputa a gosiri ndịche e nwere n'ụzọ kacha ndị ọzo mma e si anata njede. N'ebe niile, a na-ahụ nnata nkwenye dika usoro dị mkpa a na-agbaso na nkowaonwe iji kwanyere ikike ndị mmadụ ùgwù, ịnata ikike ndị na-edeba aha tupu a nata ha njama ga-esorịri, ọkachasị njama banyere ndụ ha. N'iganihi, a ga-asị na a nataghị nkwenye n'ihi ọmụma bụ ya na-ebute "mmụo ọ bughị nke anyị" akowarala na mbu. Ọ bürü n' usoro e weputara maka kaadị nkowaonwe ọgbaraohụ anaghị asopụrụ ikikere ndị mmadụ ma mee ka ọ bürü ha ga-ekpebi ihe a ga-edè maka ha, ọ na-emegide mmekorịta ntukwasịobi n'etiti ndị mmadụ na òtù ọchịchị ma gbochie mmụo nke anyị.

Nchekwa Njama

A ga-eji nkowaonwe ọgbaraohụ Naijiria rụo ọru na ngalaba gojementi dị icheiche nakwa n'ulọqrụ ndị nkịtị dị icheiche. Ndị anyị si n'aka ha nweta ozi karia gwara anyị na e nweelariị nnukwu nkesa njama na-anataghị ikikere ndị mmadụ, tinyere ire otutu njama n'etiti otutu ulọqrụ gojementi na ulọqrụ di icheiche okwu ego di n'aka, ulọqrụ ndị nzikorịtaozị, na ndịahịa ndị ọzo. Ótù ọzaajuju kwuru, "Éē, ndị ulọakụ nwere ozi banyere m... tinyere n' ulọqrụ 'Nigeria Port Authority' nwere ozi banyere anyị".

Otutu ndị òtù nlekwasanya kwenyere na e nweghi nchekwa nyéré njama ha dị n'aka gojementi na ndị nkịtị, mana ha nyefere ya n'ihi na o nweghi ihe ha ga-emenwu. Otu mpụ intaneti si ari elu na Naijiria mere ka ndị mmadụ kwenye na ndị ọru ulọakụ na-enye ndị ohi ohere inweta njede ha. Ótù

⁸Channels Television. (2019, October 15). Nigerians fume as NIMC attaches N3,000 charges to national ID renewal.

<https://www.channelstv.com/2019/10/15/nigerians-fume-as-nimc-attaches-n3000-charges-to-national-id-renewal/>

⁹ Sahara Reporters. (2019, October 15). Backlash Greets NIMC Announcement Of N5000 For National ID Renewal

<http://saharareporters.com/2019/10/15/backlash-greets-nimc-announcement-n5000-national-id-renewal>

onye n'ime ndi òtù nlekwasanya kwuru, "Echere m na á na-atụ egwu na e nwere ike ikesa ozi a n'ihi na mpụ intanet dí na Naijiria akaghị iga n'ihi ma ọ bụrụ na ha (ndịorụ) na ndịohi anaghị arụkọ".

Etu ọ dij, ndi so n' òtù na-agba mbọ maka ọdịmmma ndi mmadụ gwara anyị na ndị mmadụ anaghị ahụta nchekwa njiamma díka nnukwu ihe. N'ihi oke ụbiam dí na Naijiria, o nweghi onye chọro ịma ihe gọomenti ji njiamma ya eme. Ihe kacha bụrụ mkpa ha bụ etu ha ga-esi dí ndị nye ezinuulo ha nri, a hụrụ ihe gbasara nchekwa díka ihe ndị ụwa zuuru òkè na-eme. Díka onye anyị si n'aka ya nweta ozi karịa siri kwu, "[Ndị gọomenti] na-anakọ [njiamma] n'ihi na o nweghi onye na-ekpesa maka iwu nchekwa."

Òtù nlekwasanya na ndị ọdachi chọpụrụ n'ulọ gosiri obiụtọ ha nwere maka enyemaaka na ohere ha nwetara site na nkowaonwe ọgbaraohụ ma gosi mmetụta maka nchekwa na ihe mere ndị gọomenti na ndị 'World Food Programme' ji anakọ njiamma. Òtù nwaanyị kwuru, " Amaghị m ihe e ji ya eme n'ezie. Oge ụfodụ egwu na-atụ m na e ji aha na foto m agwọ ọgwụ, mana ana m ekpere chineke mgbe niile maka nchekwa." Ise foto ugborougboro (naanị maka kaadị nkowaonwe ọgbaraohụ) bụ nnukwu ihe mgbakasiahụ. Mmadụ abụo ndị ọzọ n'ótù òtù nlekwasanya kpesara etu ndị mmadụ si ese ha foto kwa ụboghị ma ha anaghị emezu nkwa ha kwere:

Foto ha na-eze akarị akarị, mgbe ọbuła ka ha na-asị na ọ bụrụ na ha sechaa foto a na ha ga-akuziri anyị ọrụaka dí icheiche ma bidoro anyị ahịa. Ọ bụrụ na ha mesịa nke a ha achikorọ foto niile ahu pụo n'akuzirighị anyị ọrụaka ha kwere anyị na nkwa.

Ahụmiihe ndị a na-enwe na nnakọta njiamma, ọkachasị ise foto, nke ndị nwe obodo díkà gọomenti Naijiria na 'World Food Programme' na-eme ka uche ndị mmadụ díkwuo n'ebé njiamma dí, ọkachasị n'etiti ndị ụwa na-atụ n'ọnụ.

Kaosinadi, 'National Information Technology Development Agency' nke Naijiria nabatara iwu nchekwa Naijiria yabu 'Nigeria Data Protection Regulation'¹⁰ n'ọnwa Jenewarị afọ 2019. Díka anyị hụrụla n'iwu nchekwa njiamma ọhụ a tụpütara n'akụkụ mba ụwa ndị ọzọ,¹¹¹² iwu a nabatara ụfodụ ihe ndị dí na nchekwa iwu njiamma nke out jikoro mba Europe 'European Union's General Data Protection Regulation'. Na mba ebe enwere nnukwu nsogbu nchekwa nkowaonwe ọgbaraohụ a na-ekesa njiede n'anataghị ikike,¹³ ọganiihu ga-esi naanị na mmuta na mbagide.

Otù Na-agba Mbọ Maka Odịmmma Ndi Mmadụ

Ndi ọhaobodo enweghị mmasị, nakwa, nsogbu ọha, mere ka nkwoado kaadị nkowaonwe ọgbaraohụ bụrụ ihe siri ike. Òtù na-agba mbọ maka ọdịmmma ndi mmadụ na Naijiria abaghị ụba

¹⁰ National Information Technology Development Agency. (2019). Nigeria data protection regulation. <https://nitda.gov.ng/wp-content/uploads/2019/01/NigeriaDataProtectionRegulation.pdf>

¹¹ Iji maatụ, nootu nchocha anyị mere gbasara ndị Thailand kpalitere iwu GDPR.

¹² <https://digitalguardian.com/blog/breaking-down-nigeria-data-protection-regulation>

¹³ PUNCH. (2019, September 22). Concerns as Nigerian firms move to adopt data protection regulation <https://punchng.com/concerns-as-nigerian-firms-move-to-adopt-data-protection-regulation/>

tinyere na ego a na-enye ha dí ezigbo nta, ọ na-esiri òtù dí icheiche ike ịbagide ihe ọphụ ebe ọ bụ na ndị e weputarala eweputa bụ ya butere nsogbu ndi mmadu na-agabiga kwa ụboghị, díka ụbiam. Na mkparitauka e nwere n'etiti ndị nnochiteanya òtù nlekwasanya, otù onye n'ime ha chikötara nsogbu a:

Echere m n' anyị ga-esonye n'ihe ndị ahụ, makana nke bụ eziokwu bụ n' anyị esonyeghi na ya n'ihi na anyị enwegrhi ike na ego. N'uche m, ọ bughị ịchọ ka ọ bürü ihe niile nyere mmadu niile; kama anyị enwegrhi ike ibụ ihe niile nyere mmadu niile.

Nhiahụ ndị a mere ka òtù dí icheiche na-ahụ maka ikike nkowaonwe ọgbaraohụ na-agba mbo iweta mgbanwe site n'aka goomenti. Òtù na-ahụ maka ikike nkowaonwe ọgbaraohụ bụ 'Paradigm Initiative', esonyelarị na igba mbo gbasara kaadị nkowaonwe ọgbaraohụ kemgbe Mastakaadi na goomenti rükowara ọru. Onye otu na-agba mbo maka ọdịmmma ndi mmadu gbara ajụjuonụ kwuru;

Òtù ọdịmmma ndi mmadu na-echu ụra pere mpe n' ịbụso goomenti agha n'ótù n'ótù, n'agbanyeghi na 'Paradigm Initiative' ewegharala agha a, i hụbeghi ebe òtù niile na-agba mbo maka ọdịmmma ndi mmadu gbakorị igosi nkwado ha iji mee ka mbo a na-agba mịta mkpuru. Ya mere o ji bürü mmadu igba aka achụ ihe na-ata arụ. Naanị ihe I nwere ike imenwu bụ ịhapunata ụfodụ ihe. Ha nwere ike ijachi gị ọnụ n'uloikpe – ha nwere ihe niile – ma ọ bürü na ha achoghị ime ka amata ihe ahu .

N'agbanyeghi nke a, 'Paradigm Initiative' mere ka a mata na nsogbu dí n' ụloqụ mba ofesi inwe ikike n'oba njiam NIMC ma na-agbakwa mbo kemgbe ahụ jụ na e nwere ikike na iwu nnwerekonwe nke nkowaonwe ọgbaraohụ (Digital Rights and Freedom Bill),¹⁴ nke ebinyebeghi aka na ya ruo taa.¹⁵

Nchikota na Ntutaalo

N'ihi n'ótù na-agba mbo maka ọdịmmma ndi mmadu bujuru aka na Naijiria, ọ ga-adị mma jụ ótù mpaghara na otu mbaofesi dí icheiche, ndịnkwado na ndịmwetaego ihiwe ihe ha nwere n'ótù dí icheiche na-agba mbo maka ọdịmmma ndi mmadu n'obodo. Ikwado òtù ọdịmmma ndi mmadu ka ha ghọta etu kaadị nkowaonwe ọgbaraohụ si metụta nsogbu dí icheiche ha nwere na ihe o jiri dí mkpa na ndị ha na-arụrụ ọru ga-enwe ike weta mgbanwe, mana òtù ndị a chorọ ego na ndịorụ ga-enyere ha aka iwebata ihe gbasara kaadị nkowaonwe ọgbaraohụ n'ọru ha. Enyemaaka a nwere ike iwube òtù nchekwa eziokwu na òtù ndị ọzọ dí icheiche ga-arukọ ọru maka ihe gbasara nkwenye na nchekwa njiam nke 'Paradigm Initiative' ga-ebute ụzọ, nke ga-akwalitekwu ọru a maliterela ma kwanye goomenti ọku n'úkwù n'ụzọ òtù agaghị emenwu.

¹⁴Adegoke, A., &llori, T. (2019, August 3). Digital Rights and Freedom Bill Archives: The Leap and the Hurdles. Paradigm <http://paradigmhq.org/tag/digital-rights-and-freedom-bill/>

¹⁵Ekwealor, V. (2019, March 27). Nigeria's president refused to sign its digital rights bill, what happens now? Techpoint.Africa. <https://techpoint.africa/2019/03/27/nigerian-president-declines-digital-rights-bill-assent/>

Nsogbu anyị kacha chọpụta na Naijiria bụ n'etiti ime ka o ruo ndị mmadụ aka na ozi banyere ya. Ebumnoobi gómenti iweputa ego ga-ezuru onye ọbụla agaghị adị ịrè ebe ọ bụ na ọtụtụ obodo dị icheiche ha chọro ịgụnye na-enwe nsogbu dị icheiche na ndebaaha. Ụzọ dị icheiche ndị nkwichitare ọhaneeze weputara nwere ike izipụta ihe na-akpa ndi obodo dị icheiche nke nwere ọtù ọdịmma ndi mmadu na-arụru ha ọrụ malite na ndịogbenye rue na ndịolusi. Ilebaanya n'ego mmegharị na ego ndị ozo a na-akwụ n'ideba aha ga-abụ ihe mbụ kacha mkpa a ga-emere ndị Naijiria enweghị ego. Ebe ndebaaha ndịorusi na ndị bi n'ime obodo, okachasị ụmụnwaanyị, ndị n'ihiomenala, agaghị enwe ike ịkwụ n'azụ ụmụnwoke, dị óké mkpa iji mee ka o ruo imirikiti ndị a gụpụrụ agụpụ aka

N'ikpeazu, ọrụ ndị 'Paradigm Initiative n'ebe ikike na iwu nnwerekonwe nke nkwoanwe ọgbaraohụ dị oke mkpa. Ego ọbụla e tinyere maka ịkwalite kaadị nkwoanwe ọgbaraohụ ga-ewere nkwardo nchekwa njama na nchekwa ikike ndị Naijiria dika ihe mbụ.